TRAS

Skráning á málþroska ungra barna

Björk Alfreðsdóttir sérkennslufulltrúi
Skólaskrifstofu Hafnarfjarðar og
Hrafnhildur Karlsdóttir leikskóla- og sérkennsluráðgjafi
Skólaskrifstofu Suðurlands

Vorráðstefna Greiningar- og ráðgjafastöðvar ríkisins
2012

TRAS

(Tidlig registrering af språkutvikling)

- TRAS er skráning á málþroska 2-5 ára barna, skráð 2x á ári, fylgir börnunum í gegnum leikskólann.
- TRAS-skráningartækið hjálpar leikskólakennurum að finna þau börn sem hafa frávik í málþroska og grípa inn í.
- Ekkert sambærilegt tæki sem leikskólakennarar geta notað til að fylgjast með málþroska ungra barna, hefur verið til hérlendis.
- TRAS var þróað í Noregi og hefur verið í notkun á öllum hinum Norðurlöndunum í nokkur ár.

TRAS upphafshópur í Noregi

- Jörgen Frost og Unni Espenakk, Bredtvet kompetansesenter
- Margaret Klepstad Færevaag og Hans Grove, Statped Vest Bergen
- Erna Horn, Universitetet í Oslo
- Inger Kristine Loge, Ragnar G. Solheim og Åse Kari Hansen Wagner, Universitetet Stavanger

Ástæður fyrir tilkomu TRAS

- Vantaði tæki fyrir leikskólakennara til að geta markvisst fylgst með málþroska barna.
- Það skorti á almenna þekkingu um mikilvægi málþroskans.
- Óöryggi hjá fagfólki í að meta málþroska og hvenær skyldi kalla til aðra sérfræðinga.
- Mikilvægi snemmtækar íhlutunar.

TRAS Starfshópur TRAS á Íslandi

- Björk Alfreðsdóttir, *sérkennslufulltrúi SKH*
- Hólmfríður Árnadóttir, *talmeinafræðingur*
- Hrafnhildur Karlsdóttir, *leikskóla- og sérkennsluráðgjafi SKS*
- Ingibjörg Símonardóttir, *talmeinafræðingur*
- Margrét Tryggvadóttir, *sérkennari í leikskólanum Örk á Hvolsvelli.*

- Guðríður Haraldsdóttir, *sálfræðingur í Mosfellsbæ*
- Jórunn Elídóttir, *dósent háskólanum á Akureyri*

TRAS - Þróunarverkefni

- Skólaskrifstofa Suðurlands og Skólaskrifstofa Hafnarfjarðar hafa unnið saman að innleiðingu á TRAS frá því í maí 2009
- Tólf leikskólar á Suðurlandi og sex í Hafnarfirði prófuðu TRAS á rúmlega 100 börnum. Tilgangurinn var að meta gæði þýðingar TRAS skráningalistans og notkun hans.

TRAS Niðurstöður verkefnisins

- Niðurstöður sýndu mikla gagnsemi fyrir leikskólakennara, þeir segja það vera gott tæki, auðvelt í notkun, skýrt og gefi góða mynd af stöðu barnsins.

- Leikskólakennarar fá tæki í hendur til að fylgjast á skipulegan og markvissan hátt með þróun málþroska og samskiptum barna.
- Hægt er með markvissum aðgerðum að grípa strax inn í ef um frávik er að ræða með – snemmtæk íhlutun.

TRAS
Tidlig registrering
af sprogudvikling

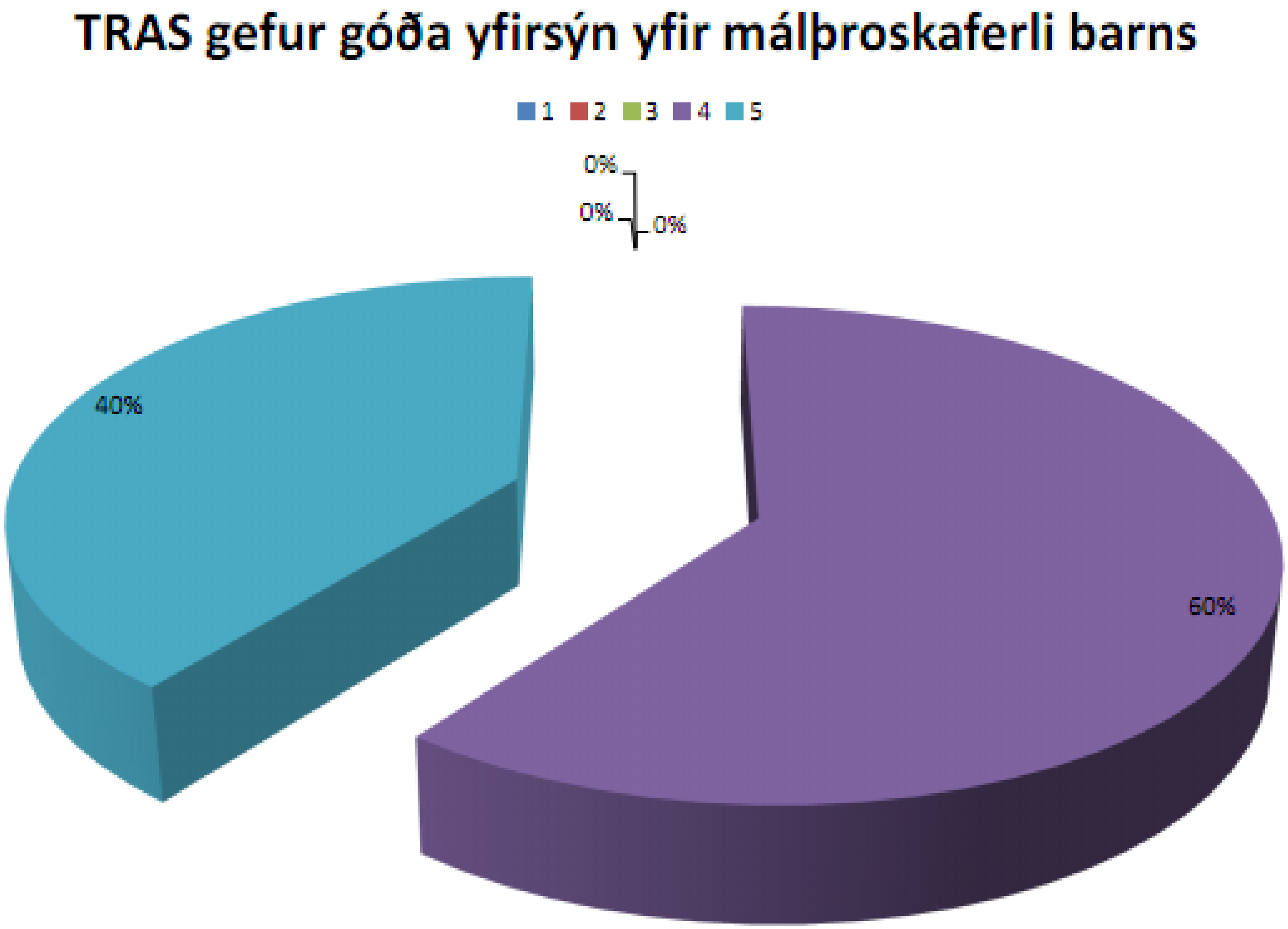

Úr rafrænni könnun til leikskólakennara sem notuðu TRAS 2011

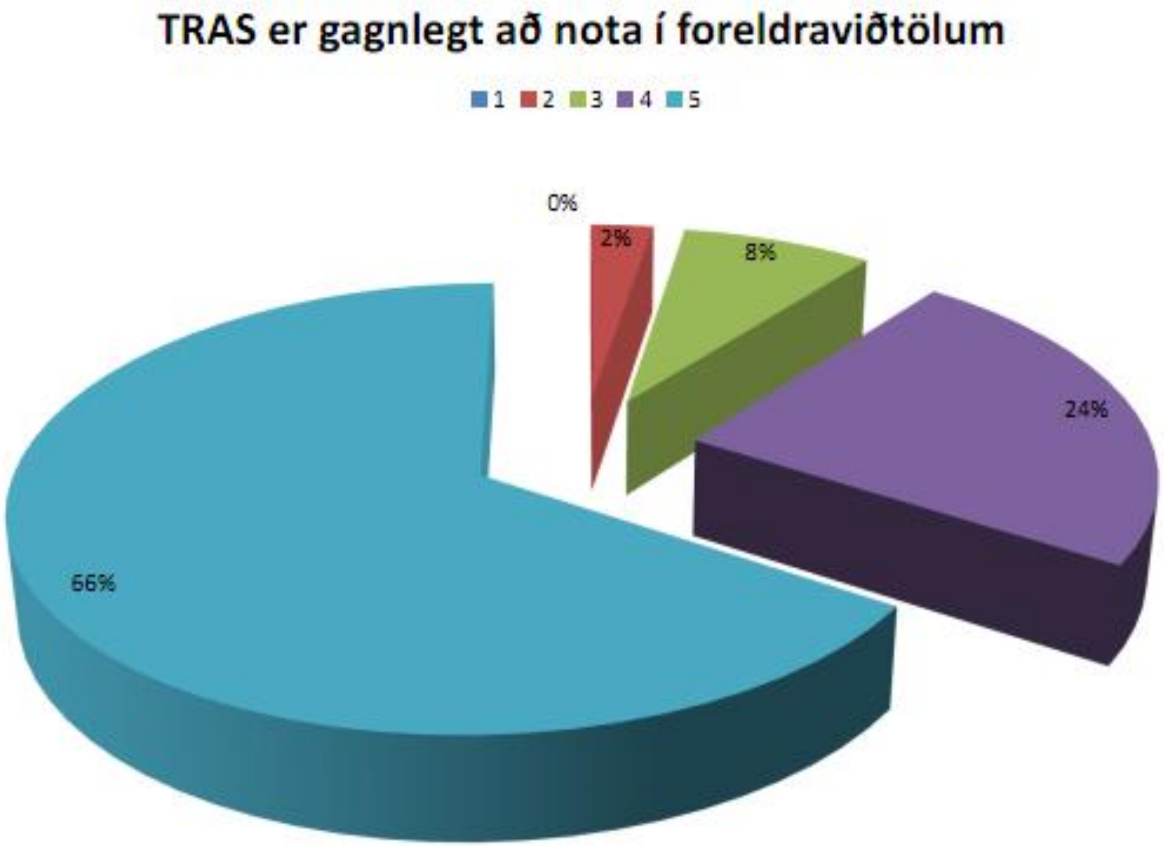

Úr rafrænni könnun til leikskólakennara sem notuðu TRAS 2011

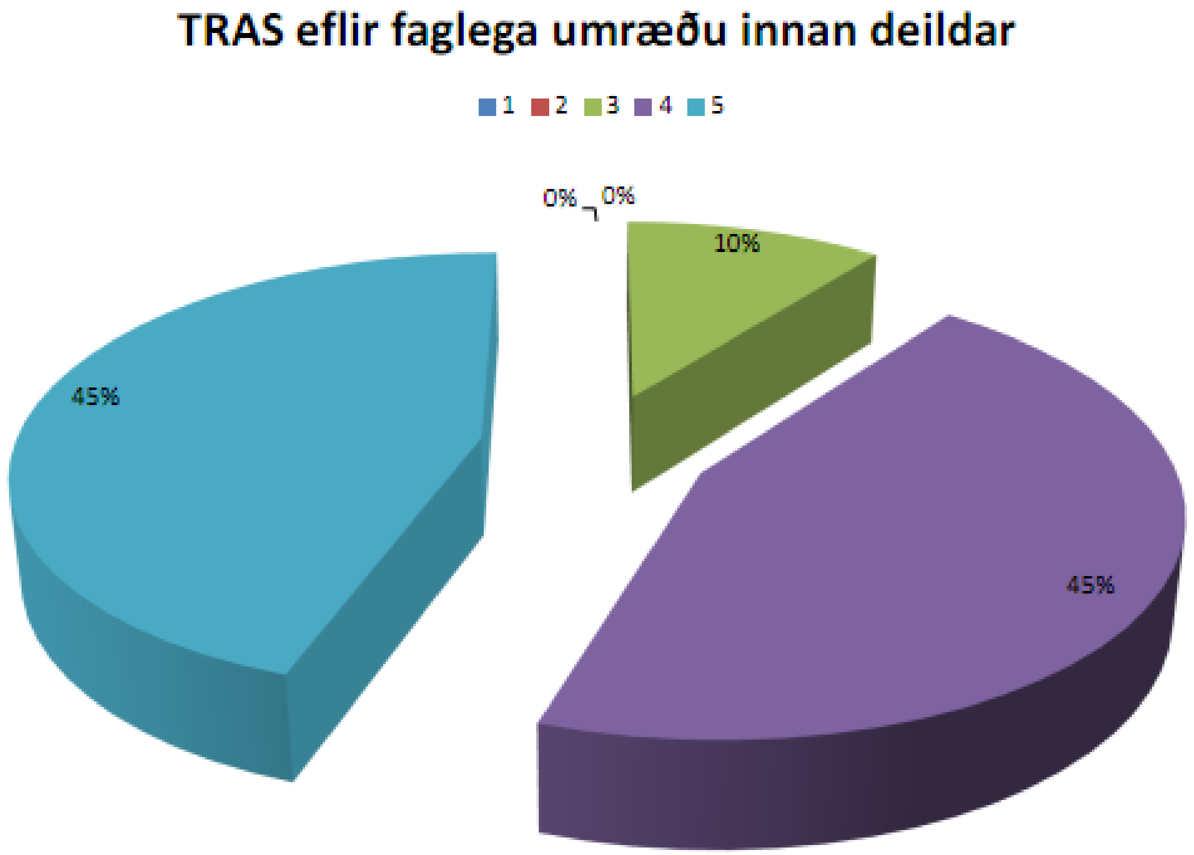

Úr rafrænni könnun til leikskólakennara sem notuðu TRAS 2011

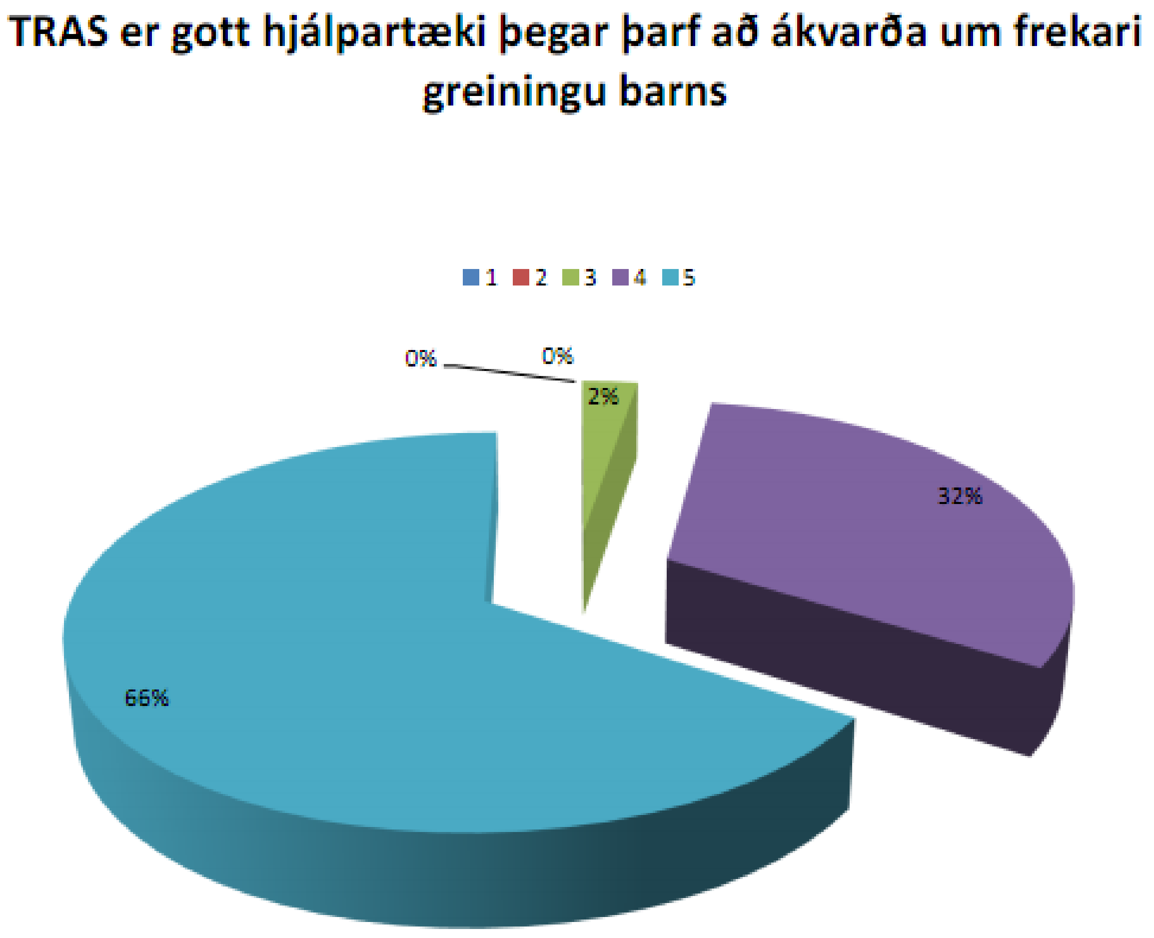

Úr rafrænni könnun til leikskólakennara sem notuðu TRAS 2011

Hvaða tæki voru notuð á undan TRAS, til að skima hvort barn væri með frávik á einhverjum þáttum?

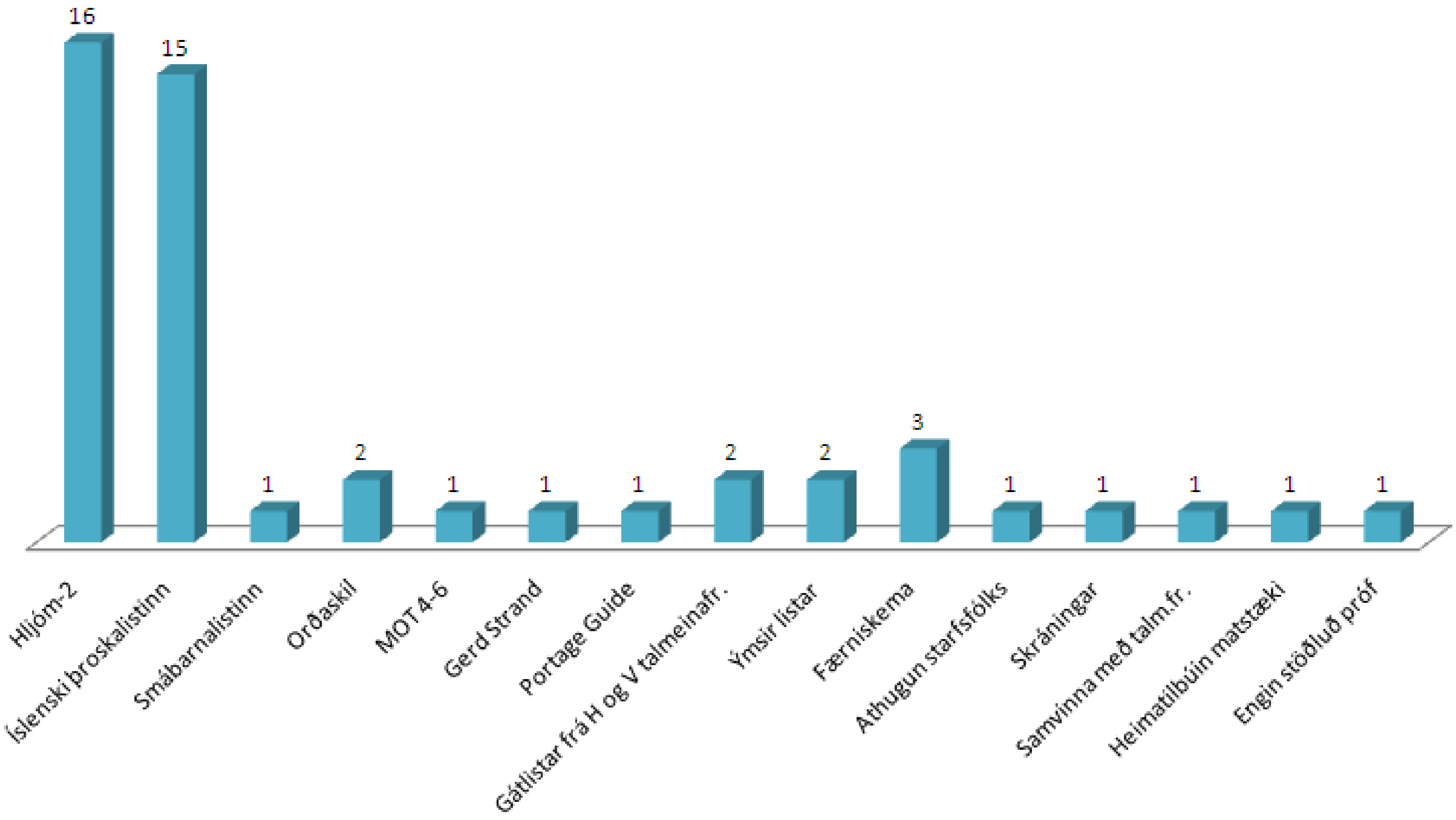

Opin spurning

Úr rafrænni könnun til leikskólakennara sem notuðu TRAS 2011

Nafn:______________________________________Kt.: ___________

Leikskóli:______________________________Deild________________

Sveitarfélag:___________________________________

Skráð af: ____

TRAS

Skráning á málþroska ungra barna

Skráningarblað

Leiðbeiningar með skráningarblaði

Innsti hringurinn sýnir þróun málþroska hjá tveggja til þriggja ára börnum.
Miðhringurinn sýnir þróun málþroska hjá þriggja til fjögurra ára börnum.
Ysti hringurinn sýnir þróun málþroska hjá fjögurra til fimm ára börnum.

Eyðublaðið er fyllt út samkvæmt athugun á málþroska barnsins í daglegum samskiptum við börn og fullorðna.

Ef færnin er ekki til staðar við skráningu er ekkert merkt í flötinn í hringnum.
Ef færnin hefur náðst að hluta til er flöturinn skástrikaður.
Ef færnin hefur náðst er fyllt í flötinn með lit.

Upplýsingar sem skráðar eru í hringina byggjast á markvissum athugunum. Alltaf er byrjað á að fylla út innsta hringinn óháð aldri barnsins.

Athuganirnar á að endurtaka reglubundið til að fylgjast með þroskaframvindu. Mælt er með að þær fari fram tvisvar innan hvers aldursbils (með 6 mánaða millibili). Við skráningu er hægt að nota mismunandi liti svo að breytingar milli skráninga sjáist betur.

Á bakhlið eyðublaðsins er skráð dagsetning athugunar hverju sinni og aldur barnsins, athugasemdir og áætluð úrræði ef um þau er að ræða.

Leiðbeiningablöðungurinn þarf alltaf að vera til staðar við skráningu. Þar koma fram nánari leiðbeiningar og dæmi

TRAS

Skráning á málþroska ungra barna

DAGS	ALDUR	HVER SKRÁÐI	ATHUGASEMDIR	ÚRRÆÐI

Unni Espenakk og Jørgen Frost,
Bredtvet kompetansesenter, Oslo

Margreet Klepstad Færevaag og Hans Grove,
Eikelund kompetansesenter, Bergen,

Erna Horn,
Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo,
Ragnar Gees Solheim og Åse Kari Hansen Wagner,
Senter for leseforskning, Høgskolen i Stavang

Inger Kristine Løge,
Senter for atferdsforskning, Høgskolen i Stavanger

Ísl. þýð.:
Margrét Tryggvadóttir
Ingibjörg Símonardóttir
Í samvinnu við íslenska TRAS hópinn

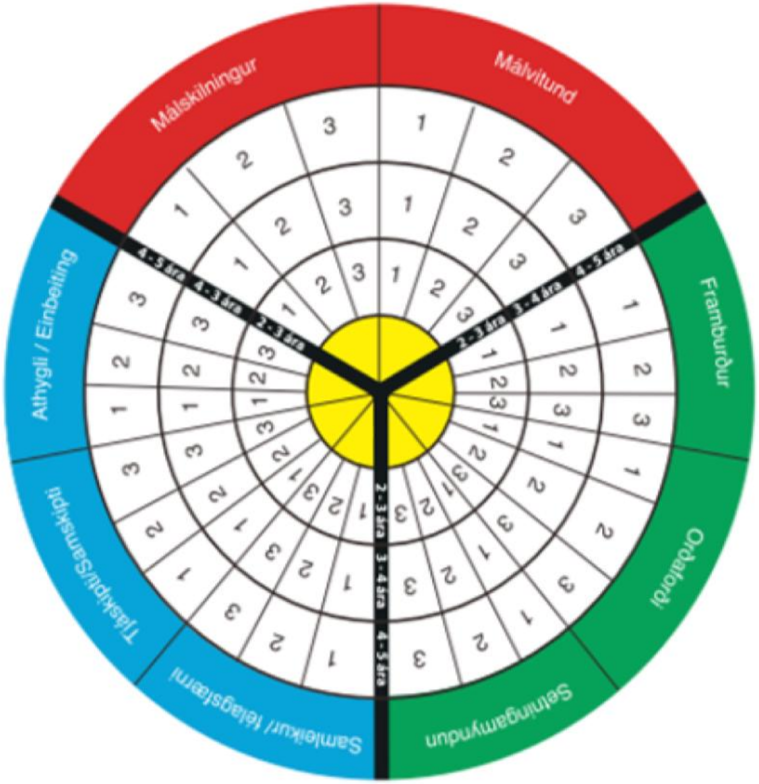

SAMLEIKUR/ FÉLAGSFÆRNI

■ ALDUR 2. – 3. ÁRA

1. Hefur barnið áhuga á að leika sér við aðra? (barn/fullorðinn)
2. Sækist barnið eftir því að hjálpa til við ýmis störf?
3. Á barnið frumkvæði að samskiptum?

■ ALDUR 3. – 4. ÁRA

1. Getur barnið fylgt reglum í leik sem fullorðinn stýrir?
2. Tekur barnið því að aðrir sýni áhuga á því sem það er sjálft upptekið af?
3. Getur barnið fylgt leiðbeiningum með að herma eftir öðrum?

■ ALDUR 4. – 5. ÁRA

1. Getur barnið tekið þátt í samleik í jafn langan tíma og jafnaldrar (20 – 30 mín.)?
2. Tekur barnið þátt í hlutverkaleik?
3. Fylgir barnið félagslegum leikreglum? Dæmi: rífur ekki af öðrum, bíður eftir að röðin komi að honum/henni, skiptist á í leikjum o.s.frv.

TJÁSKIPTI/SAMSKIPTI

■ ALDUR 2. – 3. ÁRA

1. Lætur barnið að fyrra bragði í ljós þörf fyrir að tjá sig?
   Dæmi: með svipbrigðum, látbragði, orðum.
2. Tjáir barnið sig með orðum við aðra að eigin frumkvæði?
3. Getur barnið haldið uppi samræðum, stutta stund í einu (u.þ.b. 3 mín.)?

■ ALDUR 3. – 4. ÁRA

1. Notar barnið mál í eðlilegu samhengi við það sem er að gerast?
2. Getur barnið haldið uppi samræðum í stutta stund?
3. Getur barnið tjáð óskir sínar með orðum?

■ ALDUR 4. – 5. ÁRA

1. Er ákveðið samhengi í frásögnum barnsins?
2. Á barnið auðvelt með að gera sig skiljanlegt?
3. Getur barnið farið með stuttar vísur/gátur? (sjá handbók)

ATHYGLI / EINBEITING

■ ALDUR 2. – 3. ÁRA

1. Getur barnið beint athygli að ákveðnu verkefni? Dæmi: púsla, mála, kubba.
2. Getur barnið haldið athygli við verkefni í dálitla stund (u.þ.b. 3 mín.)?
3. Finnst barninu gaman að láta lesa fyrir sig?

■ ALDUR 3. – 4. ÁRA

1. Getur barnið haldið sig við sjálfvalið verkefni.
2. Getur barnið setið kyrrt á sínum stað ef til þess er ætlast?
3. Getur barnið beðið eftir að röðin komi að því án þess að missa athyglina?

■ ALDUR 4. – 5. ÁRA

1. Getur barnið haldið athygli við verkefni í lengri tíma (amk. 20-30 min) (sjá handbók)
2. Getur barnið leikið sér án þess að trufla aðra?
3. Tekur barnið þátt í frjálsum leik eins og jafnaldrar?

MÁLSKILNINGUR

■ ALDUR 2. – 3. ÁRA

1. Getur barnið bent á algenga hluti?
   Dæmi: Bíll, dúkka, húfa, stóll, hús o.fl.
2. Fylgir barnið einföldum fyrirmælum:
   Dæmi: Settu kubbinn í kassann. Láttu bangsann í rúmið.
3. Getur barnið fundið réttan hlut þegar sagnorð eru notuð í fyrirmælum?
   Dæmi: Sýndu mér það sem við litum með. Úr hverju drekkum við?

■ ALDUR 3. – 4. ÁRA

1. Skilur barnið setningar sem innihalda forsetningar?
   Dæmi: Settu bílinn bak við kassann. Settu bókina á borðið.
2. Þekkir barnið minnst þrjú til fjögur litaheiti?
3. Skilur barnið neitunarsetningar?
   Dæmi: Hver er ekki með húfu? Óli ekki fara.

■ ALDUR 4. – 5. ÁRA

1. Getur barn flokkað hluti eftir yfirhugtökum?
   Dæmi: Föt, húsgögn, leikföng.
2. Skilur barnið stigbeygingu nokkurra lýsingarorða?
   Dæmi: Minni, minnstur, lengsti, stærsti.
3. Getur barnið útskýrt algeng orð yfir hluti?
   Dæmi: Hvað er bók? Hvað er stóll?

MÁL(MEÐ)VITUND

■ ALDUR 2. – 3. ÁRA

1. Sýnir barnið áhuga þegar það skoðar myndabækur?
2. Tekur barnið þátt þegar leikið er með vísur og þulur?
3. Finnst barninu gaman af hreyfisöngvum?

■ ALDUR 3. – 4. ÁRA

1. Man barnið rím- og söngtexta sem oft er farið með?
2. Kann barnið að leika sér/bulla með málið?
3. Heyrir barnið mun á orðum eins og t.d. bíll og fíll.

■ ALDUR 4. – 5. ÁRA

1. Kann barnið að ríma?
2. Sýnir barnið áhuga á þykjustu skrifum? (sjá handbók)
3. Kann barnið að skrifa nafnið/gælunafnið sitt?

FRAMBURÐUR

■ ALDUR 2. – 3. ÁRA

1. Er tiltölulega auðvelt að skilja barnið?
2. Getur barnið borið fram orð með /m, /n/ , /b/, , /d/, /l/?
   Dæmi: matur, nebbi, bíll, leika, dót, mála, bók, dúkka, budda (sjá handbók)
3. Er framburður barnsins yfirleitt skýr?

■ ALDUR 3. – 4. ÁRA

1. Getur barnið borið fram (/k)/ /g/ rétt í orðum?
   Dæmi: koddi, kaka, gott, egg
2. Notar barn /s/, /f/ og /v/, rétt fremst í orðum?
   Dæmi: sól, fáni, fata, sími, vasi. (sjá leiðbeiningabækling)
3. Getur barnið borið fram öll atkvæðin í þriggja- fjögurra atkvæða orðum?
   Dæmi: löggubíll, litabók, dótakassi, dúkkuhús, afmæli.

■ ALDUR 4. – 5. ÁRA

1. Getur barnið borið fram samhljóðasambönd í orðum?
   Dæmi: trappa, klukka, veski, blóm
2. Ber barnið /s/ hljóðið rétt fram?
3. Ber barnið /r/-hljóðið rétt fram?

ORÐAFORÐI

■ ALDUR 2. – 3. ÁRA

1. Notar barnið algeng orð yfir hluti?
   Dæmi: bolti, skór, húfa.
2. Notar barnið sagnorð?
   Dæmi: sofa, moka, detta, taka.(beyging skiptir ekki máli)
3. Notar barnið fornöfn þegar það talar um sjálft sig? Dæmi: ég, mig, mitt, min.

■ ALDUR 3. – 4. ÁRA

1. Notar barnið litaheiti?
2. Notar barnið spurnarorð?
   Dæmi: hvað, hver, hvar?
3. Er barnið farið að nota yfirhugtök?
   Dæmi: dýr, matur, leikföng/dót.

■ ALDUR 4. – 5. ÁRA

1. Notar barnið nafnorð í fleirtölu (t.d. bíll-bílarnir, strákur-strákarnir)?
2. Notar barnið þátíð sagna?
   Dæmi: keyra-keyrði, moka-mokaði. (sjá handbók)
3. Notar barnið orð yfir form, stærð, fjölda?
   Dæmi: hringur, kringlótt, stór- lítill, tveir.

SETNINGAMYNDUN

■ ALDUR 2. – 3. ÁRA

1. Notar barnið tveggja til þriggja orða setningar (yrðingar)?
   Dæmi: „Mamma koma", „lít í maga"
2. Er barnið farið að spyrja spurninga (með hljómfalli/orðum)?
   Dæmi: „Hvað þetta?",„Óli koma líka?"
3. Notar barnið yrðingar með **nei** eða **ekki?**

■ ALDUR 3. – 4. ÁRA

1. Getur barnið myndað allt að fjögurra orða setningar með réttri orðaröð?
2. Notar barnið forsetningar í setningum? (Dæmi: í, á, undir, fyrir aftan, uppi)
3. Er barnið farið að tengja saman setningar með t.d. **og/en**?

■ ALDUR 4. – 5. ÁRA

1. Er barnið farið að nota hvernig og af hverju spurningar?
2. Getur barnið myndað setningar um það hefur gerst eða getur gerst?
3. Notar barnið 'af því að' setningar?

TRAS

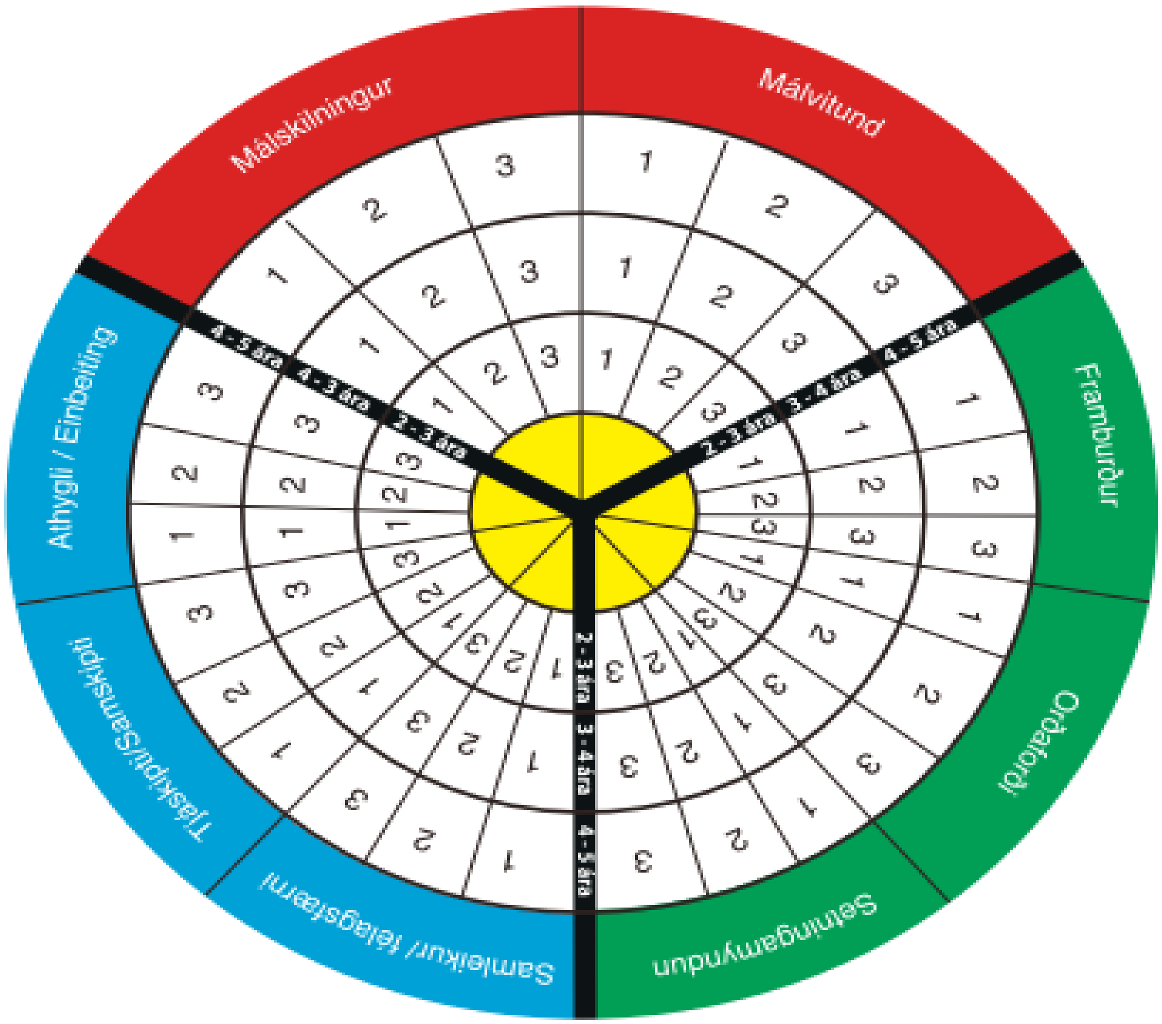

Samleikur – félagsfærni

Tjáskipti – samskipti

Athygli – einbeiting

Málskilningur

Málmeðvitund

Framburður

Orðaforði

Setningamyndun

TRAS

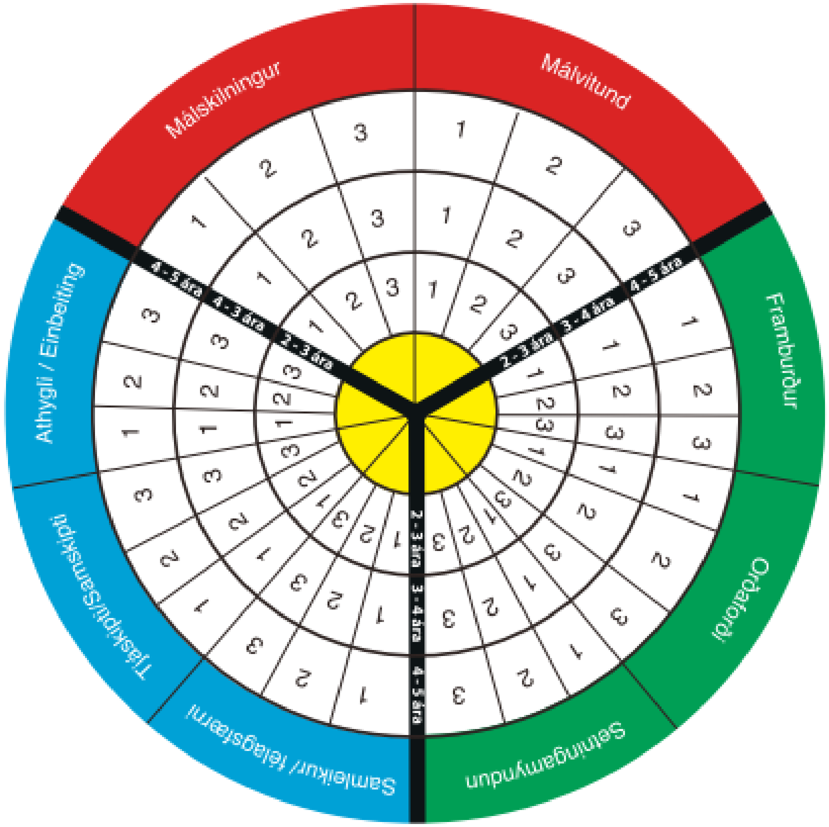

Málskilningur

2 – 3 ára

1. Getur barnið bent á algenga hluti ? Dæmi:bíll, dúkka, húfa, stóll, hús o.fl

3 – 4 ára

1. Skilur barnið setningar sem innihalda forsetningar ? Dæmi:settu bílinn bak við kassann.

4 – 5 ára

1. Getur barn flokkað hluti eftir yfirhugtökum ? Dæmi: Föt, húsgögn, leikföng ?

TRAS

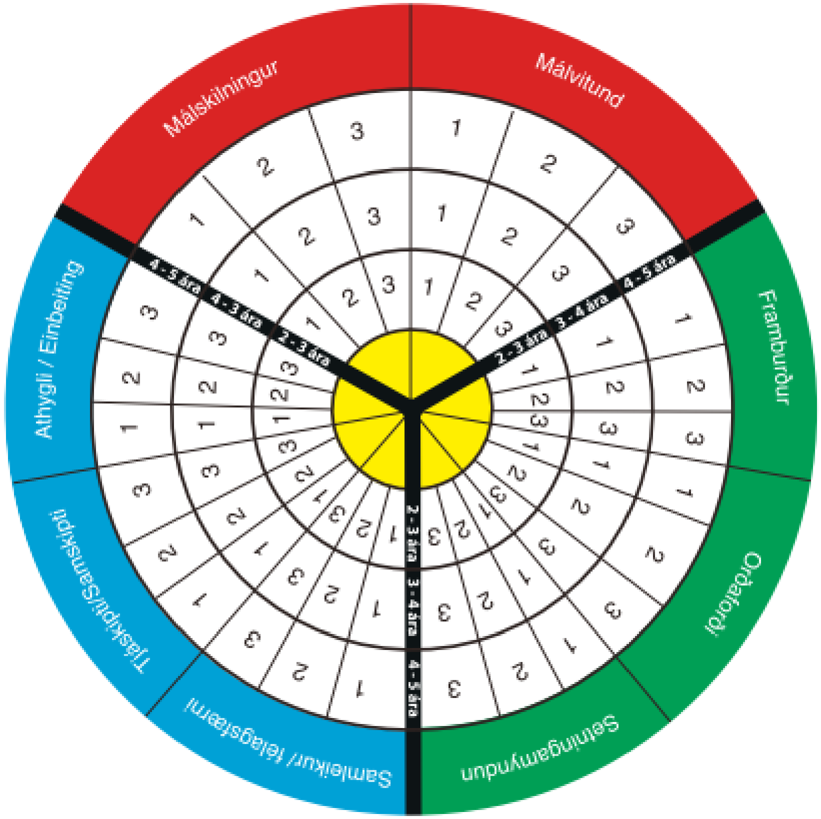

Samleikur – félagsfærni

2 – 3 ára

1. Hefur barnið áhuga á að leika sér við aðra ?

3 – 4 ára

1. Getur barnið fylgt reglum í leik sem fullorðin stýrir ?

4 – 5 ára

1. Getur barnið tekið þátt í samleik í jafn langan tíma og jafnaldrar ? (a.m.k. 20 – 30 mín)

Skráning

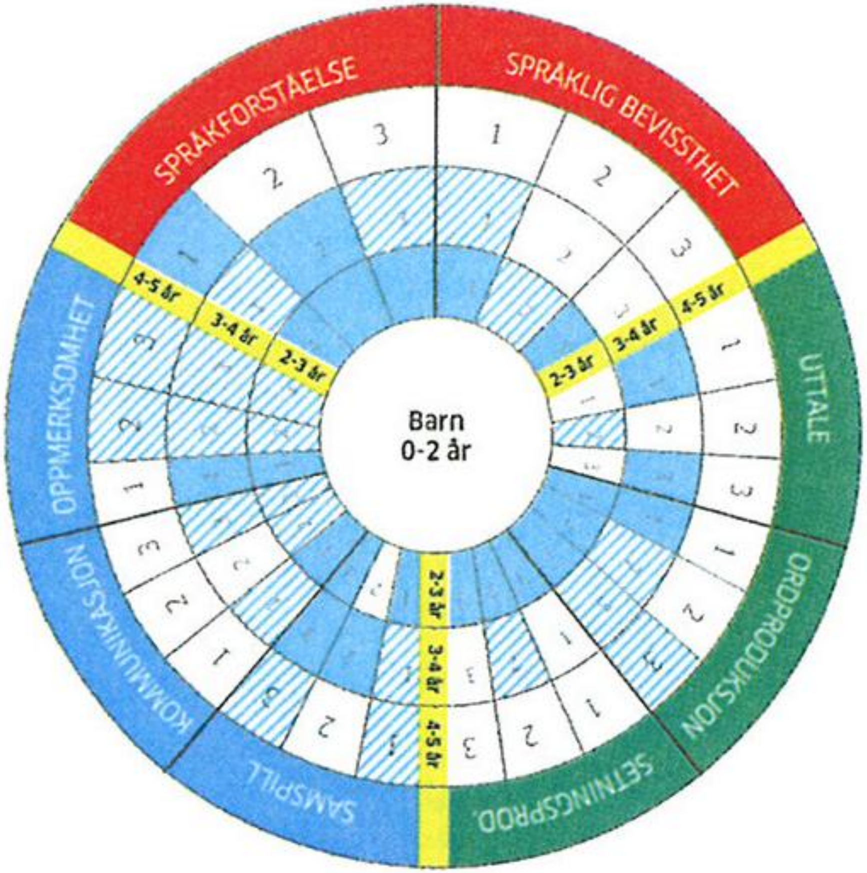

Anne 2-3 år

Skráning

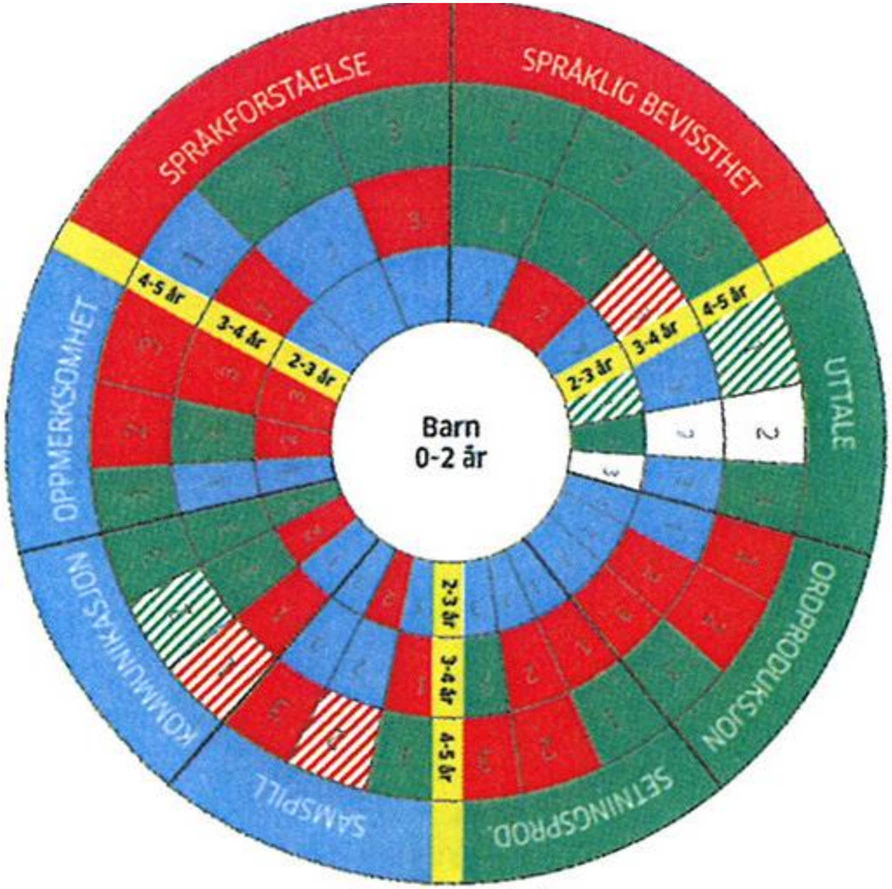

Anne 4-5 år

TRAS

- Tengill um TRAS

http://www.statped.no/tras

TRAS

Nokkrar slóðir að mastersverkefnum

- http://urn.nb.no/URN:NBN:no-18388
- http://urn.nb.no/URN:NBN:no-22275
- http://urn.nb.no/URN:NBN:no-15143
- http://urn.nb.no/URN:NBN:no-22615
- http://idtjeneste.nb.no/URN:NBN:no-bibsys_brage_10944

TRAS

- TRAS kemur út hjá Námsmatsstofnun fljótlega
- www.namsmat.is

- Skilyrði að sækja námskeið um TRAS

- Námskeið hjá Námsmatsstofnun, eyðublöð og leiðbeiningabæklingur til að byrja með, síðar handbók.

TRAS
Observasjon av språk i daglig samspill
«Leken, samspillet og språket påvirker hverandre»
«Visste du at barn kan lære ni nye ord pr. dag i alderen 1½ år - 6 år!»